

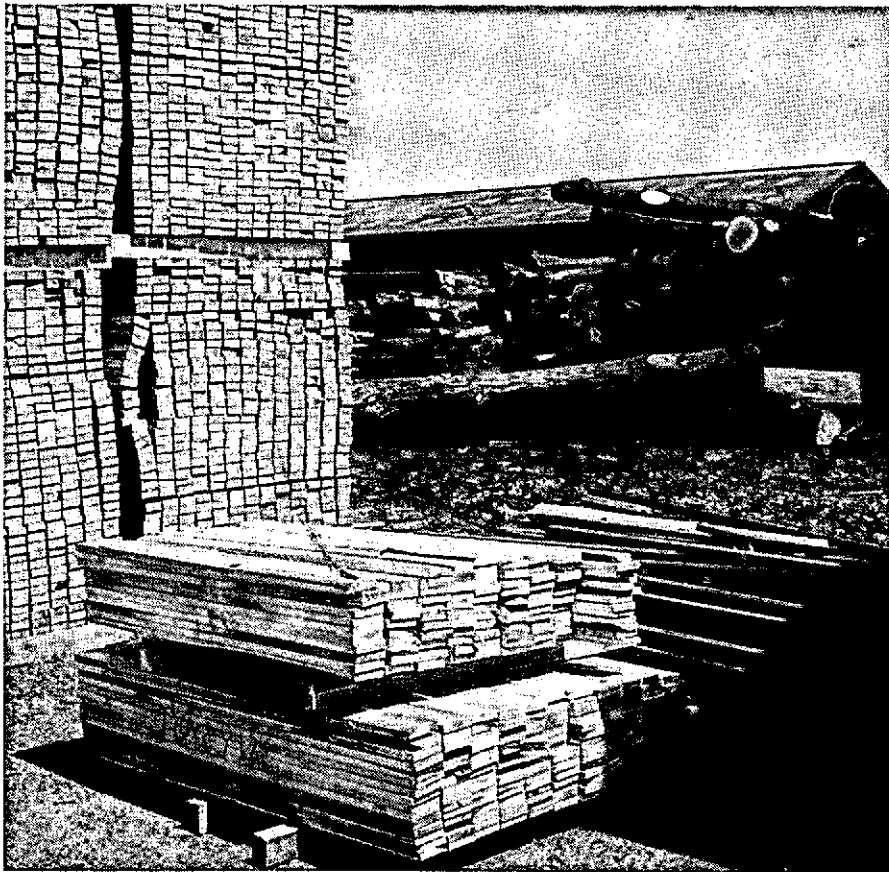
H. A. van der Melden

Al eerder (6) heb ik onder de titel "Natuur en medemens" stelling genomen tegen een wijze van kritiek op het bosbeheer in ons land die mijn bewondering niet heeft. Hoewel men de leden van de Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer (LWKB) energie en enthousiasme niet kan ontzeggen, zouden ze met meer kennis van bosbouwzaken, meer achtergrondinformatie en meer neiging tot grondige analyse een meer positieve bijdrage tot de discussie over het Nederlandse bos kunnen leveren. Helaas hebben in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift van februari jl. namens deze werkgroep Cosijns en Van der Lans de tot dusverre gevolgde lijn voortgezet (3). Ik heb er geen behoefte aan hun gebrek aan kennis van bos en bosbouw te belichten; dat is, indirect maar voor de goede verstaander zeer duidelijk, door Van den Bos en Oldenkamp gedaan (2) en daaraan heb ik niets toe te voegen. Ik zal me in mijn reactie beperken tot opmerkingen van Cosijns en Van der Lans over de economische betekenis van het bos en over de productie van de grondstof hout. Ik zal dat aan de hand van citaten doen.

1 "Het bos kreeg een grote economische betekenis toen de opkomende industrie en mijnbouw steeds meer hout nodig hadden", aldus Cosijns en Van der Lans op pag. 13 van hun artikel. Naar aanleiding van deze zinsnede wil ik toch wel opmerken dat de economische betekenis van het bos zo oud is als de mensen er gebruik van maken. Die betekenis is overal ter wereld, in alle culturen en maatschappijvormen, te allen tijde aanwezig geweest. Of men nu spreekt over de behoefte van de mens aan brandhout, oeroud maar actueler dan ooit, over de sinds duizenden jaren aanwezige vraag naar hout voor schepen en huizen, of over het verwerken van hout tot papier, men spreekt over de grote economische betekenis van het bos voor de mens. Dat heeft in beginsel niets te maken met industrie en mijnbouw maar met de behoeften van de hele samenleving. Op die behoeften speelden van oudsher de ambachtsman en, later, de industrie in. Maar de primaire verantwoordelijkheid voor het gebruik van hout en

houtprodukten ligt bij ons zelf en niet bij de industrie of welke andere schakel tussen houtproductie en houtverbruik ook.

2 Een tweede citaat (pag. 16): "Bovendien kost het Nederlandse bos de gemeenschap gemiddeld meer dan f 300/ha per jaar (Berger & Veldhuyzen, 1977). Dat komt neer op vele tientallen miljoenen guldens die via allerlei subsidies worden verstrekt. Dit zou terecht zijn als met dit geld werd voorzien in collectieve behoeften (recreatie, natuurbeheer) waarvan de kosten redelijkerwijze door de gemeenschap gedragen behoren te worden." Vervolgens wordt door Cosijns en Van der Lans duidelijk gemaakt dat met dit geld betere zaken kunnen worden nagestreefd dan óók houtproductie. Een merkwaardige opvatting! Grondstoffenproductie wordt door de LWKB kennelijk niet als een collectieve behoefte, een behoefte van de gehele samenleving gezien. Wéér ontbreekt een motivering, moet worden aangenomen dat een zinvolle motivering ook niet is te geven en opnieuw wordt daarmee twijfel gewekt aan het wéerkelijk kritische vermogen van deze werkgroep. Indien men grondstoffenproductie niet als een collectief belang ziet, zal men een algemeen grondstoffenbeleid van de overheid en een grondstoffenpolitiek op nationaal en internationaal niveau overbodig achten. Ik neem echter aan dat de LWKB dit niet zo bedoelt. Ze heeft er alleen moeite mee om te erkennen dat houtproductie een gemeenschapsbelang is, want daarmee wordt haar visie op het Nederlandse bos goeddeels ondergraven. Nu is mij bekend dat zij voor haar doeleinden niet het géhéle huidige of toekomstige bosareaal zegt op te eisen, met andere woorden, zij wil toch ook ruimte laten voor houtproductie. Maar als men dan het artikel van Cosijns en Van der Lans daarop bekijkt, blijkt in het hoofdstuk "Het toekomstige bosbeheer" slechts 10.000 ha populierenbos in o.a. de IJsselmeerpolders duidelijk voor houtproductie in aanmerking te mogen komen en voor de rest is hun tolerantie onduidelijk. Zij noemen weliswaar een oppervlakte van 150.000 ha "niet-om-te-vormen produktiebossen", maar dit is niet te rijmen

Stapelplaats bij een
houtzagerij.
Foto: H. A. van der Meiden

met hun daaraan voorafgaande betoog over de verschillende categorieën bos I t/m V. Het streven van de leden van de LWKB is in wezen gericht op scheiding van de functies van het bos, waarbij de houtproductie en de recreatie achtergesteld worden bij hún opvatting over natuurbeheer; men moet zich, over collectieve behoeften sprekend, ernstig afvragen of die opvatting daarin wel voorziet! Ik wil duidelijk daartegenover stellen dat in het beleid ten aanzien van ons bosareaal niet afgeweken mag worden van het streven naar optimale integratie van de functies van het bos; daarbij ben ik mij er van bewust dat accenten van bos tot bos en ook in de tijd, afhankelijk van de behoeften van de dan levende generaties, kunnen wisselen maar ook dat die wisseling in de tijd slechts mogelijk is bij een breed opgezet, veelzijdig gericht bosbeheer.

Ik moet tenslotte nog op een onjuistheid in het genoemde gedeelte van de publicatie van Cosijns en Van der Lans wijzen, en wel hun opmerking over de f 300/ha en de tientallen miljoenen guldens subsidie per jaar die het bos "de gemeenschap kost". Zij citeren Berger en Veldhuyzen (1), maar zorgvuldiger lezen van de betreffende publikatie leert dat het gaat

om een subsidie van gemiddeld f 126,— per ha, waarvan dan nog f 43,— openstellingssubsidie die met de bosbouw zelf niets van doen heeft.

3 *"Nu... de maatschappelijke prioriteiten verschuiven van welvaart (productie) naar welzijn (recreatie, rust, natuur) stelt de LWKB dat het mogelijk moet zijn om de houtproductie terug te dringen. Gezien het feit dat 25% van het bos 75% van de productie levert, lijkt een daling van ongeveer 8 tot 5 à 6% zelfvoorziening op het huidige bosareaal reëel."* Met deze opmerking onderstrepen Cosijns en Van der Lans mijn bezwaren tegen de te dirigistische, te kille en te weinig met de belangen van de medemens rekening houdende redeneringen van de Werkgroep Kritisch Bosbeheer.

Diegene die in een houtarm land als Nederland pleit voor een verlaging van de eigen houtproductie en daarbij verwijst naar de toegenomen betekenis van het welzijn, doet dat vanuit een begenadigde positie. Door zijn hoge welvaartsniveau kan hij zich immers permitteren onder welzijn iets anders te verstaan dan welvaart, iets meer dan een voldoende voorziening in zijn dagelijkse behoeften waartoe ook

hout en papier behoren. Die welvaart heeft hij immers al en als het moet kan hij bouwstenen voor die welvaart (bijvoorbeeld houtprodukten) importeren doordat hij ze royaal kan betalen. Maar voor het grote merendeel der wereldbevolking en ook nog voor talrijken in Europa, zelfs in de EEG, betekent welzijn niets anders dan een stukje meer welvaart, dat wil zeggen, iets minder armoede en iets meer ontwikkeling. Men beseffe wel dat elke kubieke meter hout die Nederland minder produceert maar wel verbruikt van elders zal moeten komen. Daarbij dient men zich dan bovendien te realiseren dat diegenen, die voor het Nederlandse bos produktievermindering bepleiten, dit hun medestanders in andere landen ook moeten gunnen en dat zou onvoorstelbare consequenties hebben voor de wereldhoutproduktie. Ik vraag me af of de LWKB deze consequenties heeft overzien, want ik betwijfel of deze werkgroep voldoende kennis heeft van de verontrustende langetermijn-ontwikkelingen op de wereldhoutmarkt en van de enorme problemen die de ontwikkelingslanden nu reeds hebben om in voldoende mate hout, vooral brandhout te krijgen (4, 5). Ik weet dat de verwachting leeft dat die ontwikkelingslanden over enkele decennia het rijkere deel van de wereld kunnen voorzien van de daar dan ontbrekende houtprodukten. Die verwachting kan alleen worden gebaseerd op het harde uitgangspunt dat de rijke landen altijd meer voor het hout kunnen betalen dan de ontwikkelingslanden, die echter bij het huidige bevolkingstal reeds een achterstand in verbruik van werkhout op rijkere landen hebben dat astronomisch is (5; zie de hieruit overgenomen tabel). Dit uitgangspunt is dus al niet zo sympathiek; maar om dan ook nog, door het pleiten voor verlaging van de houtproduktie in rijke landen, deze situatie aan te scherpen, gaat wel érg ver. In de komende decennia zal de houtbehoef-

te in de Derde Wereld maar ook haar behoefte aan landbouwgronden een dusdanige omvang aannemen dat het ook zonder export naar rijkere landen de vraag is of, zelfs in de meeste bosrijke ontwikkelingslanden, voldoende bos zal overblijven om in de eigen houtbehoefte te voorzien. Het doet dan ook wat wonderlijk aan als Cosijns en Van der Lans enerzijds door hun pleidooi voor produktieverlaging indirect pleiten voor verhoging van de import van hout en houtprodukten in Nederland (nogmaals waarom dan ook niet in andere landen) en anderzijds voor behoud van het tropische regenbos. Ik raad hen aan het voortreffelijke boek "Geen grond meer onder de voeten" (Losing ground) van Eckholm te lezen (4), en dan vooral de hoofdstukken 2 (De mens en het bos) en 6 (De andere energie-crisis: het brandhout). Daarin kunnen zij lezen hoe de relatie mens, bos en hout indringend, met feiten gestaafd en met groot respect voor de medemens wordt benaderd. Dan komen zij wellicht ook onder de indruk van de problemen rond de grondstof hout, problemen die zij wel erg oppervlakkig benaderen. Dan zullen zij wellicht ook de conclusie trekken dat juist in de rijke landen alles moet worden gedaan om de toekomstige houtproduktie te verhogen, dit om de ontwikkelingslanden, waarvan er talrijke nauwelijks bos bezitten, de kans te geven een evenredig deel van de wereldhoutproduktie tot zich te trekken.

4 "Het houtverbruik moet worden teruggedrongen... de papierstroom kan ingedamd worden" (pag. 21), waaraan Cosijns en Van der Lans dan de onjuiste mededeling toevoegen dat het hergebruik van oud papier van 45% naar 80% kan worden opgevoerd. Eerst wat dit oud papier betreft. Nederland staat met het hergebruik van oud papier in de wereld aan de top met, inderdaad, 45%. Het reële maximum

Tabel Houtverbruik van Afrika, Latijns-Amerika en Azië (excl. USSR en Japan) t.o.v. de EG (gemiddelde cijfers voor 1967, 1968 en 1969)

produkten uit	verbruik per 1.000 inwoners (in m ³ rondhout equiv.)		deficit (-) of surplus (+) van II t.o.v. I (in rondhout equiv.)		houtproduktie (× 1.000.000 m ³)	
	EG (I)	Afrika + Azië a) (II)	per 1.000 inwoners (m ³)	totaal (× 1.000.000 m ³)	II	wereld
Papierhout	307	11	-296	- 750		
Totaal vezelhout b)	342	12	-330	- 840	14	270
Totaal werkhout	712	64	-648	-1645	175	1190
Brandhout	76	281	+205	+ 520	715	915

a) Excl. USSR en Japan.

b) Papierhout + hout voor vezel- en spaanplaten.

bedraagt echter geen 80 maar, met veel moeite, 60%, zoals men o.a. kan lezen in bijlage V van de Structuurvisie op het bos en de bosbouw (6). Bovendien, hergebruik is niet eeuwig mogelijk. Papier dat vijf à zes keer, voor de fabricage van steeds afnemende papierkwaliteiten, is hergebruikt, is niet meer te verwerken.

De opmerking "het houtverbruik moet worden teruggedrongen" is niet nieuw, evenmin als het ontbreken van aanwijzingen hoe dat dient te gebeuren. De enige maar loze suggestie van Cosijns en Van der Lans is dat verspilling van reclame-folders "en dergelijke" (wat is dat?) moet worden tegengegaan. Maar hoe en op welke gronden? De grens tussen reclame en propaganda is vaag, en waarom zouden dan mensen die een produkt willen verkopen geen reclame mogen maken en politieke partijen en actiegroepen, die een ideologie of een idee aanbieden, wél propaganda? Nee, het verweer tegen een te groot geacht verbruik van hout en houtprodukten is machteloos zolang niet goede alternatieven voor die goederen en hun verbruik worden aangedragen. Tot dusverre ontbreken alternatieven die ook maar enig voelbaar effect op het houtverbruik kunnen uitoefenen; integendeel, de aanwezige alternatieven zijn óf te duur, óf gebaseerd op eindige grondstoffen, óf zwaarder milieu-belastend, óf meer energie-vretend óf zijn gekenmerkt door een combinatie van twee of meer van deze factoren. Beperking van het houtverbruik door forse, door de overheid voor te schrijven prijsverhogingen, overigens niet door de LWKB be-

pleit, is sociaal en dus politiek onhaalbaar.

Rest mij de conclusie dat de enig mogelijke rechtvaardiging van het streven van de LWKB om in Nederland minder hout te produceren, namelijk het houtverbruik te beperken, tot dusverre een holle frase is en niets meer dan dat. Rest eveneens een vraag, namelijk of deze boskritici nu toechend eens willen uiteenzetten vanwaar zij (met hun medestanders in andere landen) het extra te importeren kwantum hout en houtprodukten op langere termijn vandaan willen halen. Want over die langere termijn spreken wij als het gaat om veranderingen in het bosbouwbeleid. Een gedegen antwoord op die vraag geeft hen recht van spreken over beperking van de houtproductie in Nederland.

Literatuur

- 1 Berger, E. P., en C. J. Veldhuyzen. 1977. Bedrijfsuitkomsten in de Nederlandse particuliere bosbouw over 1975. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 49 (10): 295-300.
- 2 Bos, J. van den, en L. Oldenkamp. 1978. De bosbouw in een samenleving. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 50 (1/2): 3-12.
- 3 Cosijns, R., en H. van der Lans. 1978. Bossen, bosbouw en natuurbeheer. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 50 (1/2): 13-21.
- 4 Eckholm, E. — Geen grond meer onder de voeten. Het Wereldvenster, Baarn, 1977. 281 pp.
- 5 Meiden, H. A. van der. 1973. Een toekomstig wereldhouttekort? Economisch Statistische Berichten 58 (2889): 180-184.
- 6 Meiden, H. A. van der. 1977. Natuur en medemens. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 49 (7/8): 249-252.